

дослідження цілісності буття варто розглядати у межах екзистенційної антропології та філософії життя. Враховуючи те, що центральним в екзистенційній антропології є вчення про сенс людського буття і можливості набуття сенсу в особистісних його вимірах, філософія життя покликана доповнити ці підходи, акцентуючи свою увагу на вивченні життя людини як відкритої цілісності.

В екзистенційно-особистісних вимірах буття цілісність проявляється по-різному. Так, в буденності вона може розгортатися у двох принципово різних напрямках – як цілісність-замкненість і як цілісність-відкритість. Цілісність-замкненість – це такий шлях людини, який веде до замкнутості у собі, егоцентризму. Цілісність-відкритість, навпаки, є шляхом самозаглиблення, що породжує відкритість світу і є результатом бажання бути, а не мати. Тому цей шлях не може не привести до відкритості іншим людям.

В граничних вимірах людського буття цілісність проявляється як з-цілення та цілющість. Відповідно з-цілення пере-живається як істинна екзистенція. Коли окреслюються раніше розмиті контури духовного лица людини, від-бувається “з-цілення” останньої як тілесно-духовної істоти. В такому стані можна створювати об’єкти культури, які містять в собі “напругу”, що робить їх непідвладними часу. В цьому смислі завдання людини, щоб жити життям, в якому така напруга можлива. Цілющість є результатом екзистенційного катарсису, який на відміну від художнього – є здатністю очищуватися всім буттям, а не лише в межах сприйняття або написання художнього (чи іншого) твору. Трансформація творчості у творення означає глибинне очищення й олюднення буття людини через його роз-речевлення, де-об’єктивізацію. Творчість, влада та пізнання – як способи виходу за межі буденності, з’єднання зі світом у граничному бутті – через віру та надію, стають тут толерантністю та любов’ю, прояв якої є справжньою “цілющою”, живильною силою для інших.

Наталя Буруковська

Академія адвокатури України, Київ

ФІЛОСОФСЬКА КОМПАРАТИВІСТИКА: ПРОБЛЕМА МЕТОДОЛОГІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ’ЯЗКІВ

Проблема становлення і визначення специфіки сфери гуманітарного пізнання стала вже традиційною в межах філософського аналізу. Разом з тим усвідомлення пріоритетів інформаційного суспільства, як нового етапу духовного розвитку людства, вимагає пошуку нових рішень і підходів для оптимального розв’язання традиційних завдань. Радикальні зрушення в науково-технічній сфері суттєво впливають на процеси, які відбуваються в галузі гуманітарного знання. Бурхливий розвиток наукових розвідок в цій сфері ставить перед науковцями питання про еволюцію методологій гуманітарних досліджень, а також про необхідність їхнього філософського обґрунтування та методологічно-методичного забезпечення у зв’язку із зміною ідеалу

раціональності в природничих науках. Загальна тенденція, яку можна простежити у різних ситуаціях, пов'язана з усвідомленням зростання ролі аксіологічного фактору при виборі та організації досліджень. Ще наприкінці ХІХ ст. представники неокантіанства В. Віндельбанд і Г. Ріккерт наголошували на методологічному принципі демаркації природничих і соціальних наук. Віндельбанд запропонував покласти в основу класифікації наук розходження між науками не за предметом, а за методом. Розробляючи методологію наук, філософ вважав, що на противагу природничим наукам, що мають справу з загальним, повторюваним, закономірним у явищах, історичні науки вивчають одиничні явища в їхній неповторності й винятковості. Закономірність як найголовніший принцип Віндельбанд виключає з історичного пізнання і заміняє його так званим віднесенням до “цінностей”. В. Віндельбанд відмовляється від класичного розподілу знання на науки про природу та науки про дух. Принципом розподілу, на його думку, повинен бути “формальний характер пізнавальних цілей наук” [Виндельбанд В. Прелюдии. Философские статьи и речи. – Спб., 1904, – С. 320]. Перші науки відшуковують загальні закони, другі – окремі історичні факти; одні з них – науки про закони, інші – науки про події; перші вчать тому, що завжди має місце, другі – тому, що якимось було. Перший тип наук філософ називає “номотетичним” (тим, на якому засновані закони), другий – “ідіографічним” (тим, що описує особливе).

Принципи класифікації наук Г. Ріккерта надзвичайно близькі до принципів Віндельбанда, але набагато ретельніше розвинуті. Як і Віндельбанд, Ріккерт зводить відмінність між науками до розрізнення їхніх методів, і також вважає, що існує два основних методи. Слідом за Віндельбандом, який вважав основними логічними формами свідомості номотетичний та ідіографічний методи, Ріккерт стверджує, що метод, який генералізує, призводить до створення природознавства як науки, а метод, що індивідуалізує, – до створення науки про культуру.

Науки про культуру набагато ближчі до дійсності, у якій не існує нічого загального, але завжди є індивідуальне, безпосереднє, пережите. Перевага наук про культуру над науками про природу полягає, за Ріккертом, також й у тому, що вони співвідносять аналізовані явища не з законами (що являють собою лише апріорні правила розуму), а з цінностями, сукупність яких утворює ідеальний, незалежний від людини вічний світ. Естетичні, етичні, релігійні, логічні цінності являють собою критерії для добору фактів із історії людства. Ці цінності роблять історію справжньою наукою про дійсність. Історія, у Ріккерта, не вивчає розвиток суспільства, не осягає ніяких закономірностей і повинна оголосити вирішальну війну принципу історизму; завданням цієї науки є лише опис одиничних подій з погляду незмінних метафізичних цінностей. Г. Ріккерт вважає, що цінність – це „смысл, який лежить над усяким буттям” [130, 46 Риккерт Г. Два пути теории познания. – Новые идеи философии», сб.7. – Спб., 1913. – С. 46].

В. Віндельбанд і Г. Ріккерт доклали багато зусиль для вирішення проблеми демаркації природничих та соціальних наук, але так і не змогли винайти її рішення. Таким чином, у межах конкретних філософських підходів і шкіл, які

звертали особливу увагу на проблему становлення цінностей та їхньої ролі у пізнавальній і творчій діяльності, конструктивних висновків, що усвідомлюються науковою спільнотою як засоби методологічного рівня, отримано не було.

В добу глобалізації майже усіх сфер діяльності на міждисциплінарному рівні розвитку науки склався новий методологічний підхід – філософська компаративістика. Компаративістська, тобто порівняльна, філософія розкриває не тільки обмеженість західного чи східного типу філософствування або їх регіональну чи культурно-історичну замкненість, але й показує, що цей процес ніколи не був таким. Ніколи філософія Заходу або Сходу не обходила тільки своїми надбаннями: вона завжди використовувала досягнення тієї чи іншої попередньої філософської культури. Проте кожна культура і філософська школа, намагаючись зберегти свою специфіку, співіснує з іншими, а разом з тим вносить в них щось нове. Трансформація суспільства та образу світу, типів особистостей, їх відношення до дійсності, до природи, один до одного породжує потреби в нових світоглядних орієнтаціях, які б забезпечували адекватну передачу наступним поколінням необхідного світоглядного потенціалу та перехід до нових, більш досконалих форм соціального буття. Чому ж саме наприкінці ХХ-поч.ХХІ ст. виникає проблема компаративістики як певного рівня методологічної діяльності? Філософія взаємопов'язана з наукою, релігією, етикою, політикою, містиккою, естетикою, і цей зв'язок багатосторонній. Філософська культура стає квінтесенцією розвитку цивілізації, нації, народу, регіону, держави, де створювались та закріплювались численні фундаментальні принципи релігії, етики, науки, філософії, основні форми моралі та традиції, стійкі стереотипи в мові, мисленні, уявах і сприйняттях, певна ціннісна орієнтація, утопія та міфологія. Ці процеси, співіснування і взаємовпливу, і намагається розглядати філософська компаративістика. Новизною ж методології компаративного підходу до культурних явищ і перш за все до історії філософії, є можливість утримання тотожного та різного в явищах. Цей підхід заснований на прагненні почути голос “Іншого”, порівняти його з “нашим” особистим розумінням і сутністю явища, що “порівнюється”. До того ж визначається не тільки перше чи друге явище, а зберігається і утримується в діалектичному русі їхня тотожність та різність. А ці голоси – це різні культурні традиції, які усвідомлюються як співголоси в одній ситуації. Сучасні дослідники О.С.Колесников, М.Я.Корнеєв, Б.В.Марков, І.К.Романова, Ю.О.Сандулов, Б.Г.Соколов вважають, що для подальшого розвитку філософської компаративістики історико-порівняльний підхід необхідно удосконалити, включаючи в нього аналіз докладно усвідомлених філософією та іншими формами суспільної свідомості відношень різних типів: (філософія/наука, філософія/релігія тощо, а також релігія/наука, мистецтво/мораль та інші). Подібне наповнення компаративного аналізу конкретними співвідношеннями дозволяє не заспокоюватися здобутками лише послідовного логічного підходу, але і постійно пов'язувати розвиток філософської компаративістики з реальним контекстом традиційних

філософських досліджень, які останнім часом пов'язані з міждисциплінарною тематикою.

Філософія в діалогічній формі прагне виявити граничні універсалиї та їх підвалини, як мотиви поведінки та пізнавальних актів. Філософія стає невід'ємним механізмом функціонування культури, як єдиної системи, без якої вона не може отримати цільності, виробити синтез розуму та гуманізму, обґрунтувати єдність істини та моральності, пізнання та відповідальності, загальнолюдських цінностей та індивідуальної свободи. На зміну однолінійним порівнянням шкіл, мислителів, концепцій та ідей, приходять порівняння філософських культур, тобто філософська компаративістика.

Світлана Повторєва

Національний університет «Львівська політехніка»

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ МОЖЛИВОСТІ СТРУКТУРАЛІЗМУ І ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМУ

Стиль і напрями наукового пізнання сучасності значною мірою пов'язані із структуралізмом, який виявився ефективним під час вирішення складних проблем в багатьох галузях науки. Сформований за основними логіко-гносеологічними характеристиками в структурній лінгвістиці і математиці, він був поширений на нові якісно ділянки знання. За допомогою цього методу було виявлено закономірності, спільні для гуманітарних і природничих наук, що сприяло розробці більш цілісної наукової картини світу. В якнайзагальнішому вигляді структурний підхід можна розглядати як спосіб наукового мислення, в якому основна увага концентрується не на конкретній природі окремих елементів досліджуваної множини, а на системі взаємозв'язків між ними.

Структуралізм як метод наукового дослідження щільно пов'язаний з рядом принципів і категорій традиційної філософської діалектики, які постають як його онтологічні засади. Найпершими серед них є принципи всезагального взаємозв'язку, системності, розвитку, категорії „форма і зміст”, „протиріччя”. Структуралізм дозволяє уточнити їх суть і виступає як проміжний засіб їх зв'язку із конкретними напрямками наукових досліджень. Так, принцип взаємозв'язку у понятійному апараті структурного підходу виявляється через поняття „структурне відношення”, „синхронія”; принцип системності обґрунтовує цілісність структурності, ієрархічність структури. Під впливом системних і структурних досліджень значний розвиток і конкретизацію отримують нові напрями у філософії (філософський структуралізм, постструктуралізм, постмодернізм). Принцип розвитку відображено в поняттях, що характеризують структурний підхід: „діахронія”, „генезис”. Прагнення пом'якшити опозицію понять „синхронія-діахронія” у лінгвістиці та деяких інших гуманітарних науках дозволяє частково включити в конкретне наукове дослідження принципи взаємозв'язку і розвитку, взяті у єдності. В свою чергу, дискусія з приводу проблеми „синхронія-діахронія” примушує звертатися до